

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
Соціологічний факультет
Кафедра політичної соціології

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Директор з науково-педагогічної
роботи Олександр ГОЛОВКО

сергій 2022 р.

Робоча програма навчальної дисципліни

ПОЛІТИЧНА СОЦІОЛОГІЯ

рівень вищої освіти бакалавр
галузь знань **05 Соціальні та поведінкові науки**
спеціальність **054 Соціологія**
освітня програма **Соціально-політичні та маркетингові дослідження**
вид дисципліни **обов'язкова**
факультет **соціологічний**

2022 / 2023 навчальний рік

Програму обговорено та рекомендовано до затвердження Вченою радою соціологічного факультету

“15” червня 2022 року, протокол № 7

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: Литовченко Артем Дмитрович, к.соц.н., доцент кафедри політичної соціології;

Програму схвалено на засіданні кафедри політичної соціології

“14” червня 2022 року, протокол № 10

в.о. завідувача кафедри

В'ячеслав НІКУЛІН

Програму погоджено з гарантом освітньої програми «**Соціально-політичні та маркетингові дослідження**»

Гарант освітньої програми

Олена МУРАДЯН

Програму погоджено науково-методичною комісією соціологічного факультету

Протокол від “21” червня 2022 року № 10

Голова науково-методичної комісії

Юлія СОРОКА

Програму вивчення нормативної навчальної дисципліни “Політична соціологія” складено відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів спеціальності “054 Соціологія”.

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни є надання студентам повноцінної, багатомірної картини проявів політичного простору сучасного суспільства, особливостей та тенденцій його розвитку як елемента соціального світу, механізмів структурування, функціонування та розвитку політичного простору.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни є:

1. визначити співвідношення політичної соціології з іншими науками про політику; місце політичної соціології в системі соціологічних знань;
2. розкрити сутність політики з позицій соціологічного аналізу: як сфери суспільного життя; як соціального інституту; як особливого різновиду соціального простору;
3. познайомити студентів із основними соціологічними теоріями політики;
4. розглянути загальні та специфічні методи теоретичного та емпіричного соціологічного аналізу політики;
5. познайомити з головними тенденціями сучасних соціально-політичних процесів;

1.3. Кількість кредитів для денної форми навчання – 3

1.4. Загальна кількість годин для денної форми навчання - 90

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
Нормативна / за вибором	
Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Рік підготовки	
3-й	3-й
Семестр	
6-й	6-й
Лекції	
32 год.	10 год.
Практичні, семінарські заняття	
16 год.	4 год.
Лабораторні заняття	
0 год.	год.
Самостійна робота	
42 год.	76 год.
Індивідуальні завдання	
<i>Есе, 10 год. (за рахунок самостійної роботи)</i>	

1.6. Заплановані результати навчання.

Навчальна дисципліна забезпечує розвиток наступних **компетентностей**:

ЗК 4 Здатність до критики й самокритики, толерантність

ЗК 9 Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми

ЗК 13 Здатність до аргументованого представлення власної думки, компетентної та толерантної дискусії з її опонентами

ЗК 15 Здатність діяти соціально відповідально

ФК 1 Здатність застосовувати соціологічні поняття, концепції та теорії для інтерпретації соціальних явищ і процесів

ФК 2 Розуміння базових закономірностей взаємодії індивідів, соціальних груп, спільнот і суспільств

ФК 3 Розуміння соціальних процесів, трендів, можливостей і викликів соціальних змін в Україні та світі

ФК 4 Здатність зіставити результати різних соціологічних досліджень

ФК 6 Здатність застосувати соціологічний дослідницький інструментарій

ФК 7 Здатність знайти соціальні дані у відкритому доступі, здійснити їх змістовне структурування й узагальнення

ФК 8 Здатність проаналізувати, представити та проінтерпретувати числові й нечислові соціальні дані

ФК 9 Здатність застосовувати знання галузевих соціологічних дисциплін для макро- і мікросоціологічного аналізу, побудови соціологічних моделей

Навчальну дисципліну спрямовано на досягнення таких **результатів** навчання:

ПРН 01. Давати визначення соціологічних понять і застосовувати соціологічні поняття, концепції та теорії для пояснення практичних ситуацій

ПРН 02. Розуміти історію розвитку соціології, її сучасні концепції та теорії, основні проблеми.

ПРН 03. Описувати та застосовувати базові критерії науковості та об'єктивності досліджень

ПРН 04. Формулювати дослідницькі запитання та конкретизувати мету дослідження

ПРН 08. Обґрунтовувати власну позицію, робити та аргументувати самостійні висновки за результатами досліджень і аналізу професійної літератури.

ПРН 14. Демонструвати толерантну поведінку, виявляти повагу до культурних, релігійних, етнічних відмінностей, розрізняти вплив стереотипів та упереджень.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні досягти таких **результатів** навчання:

знати :

- які соціологічні теорії можна застосовувати до аналізу політики;
- місце, роль та функції політики в системі соціальних взаємовідносин;
- структурні характеристики політики як соціального інституту;
- стратифікацію та організацію соціально-політичного простору;
- сучасні тенденції розвитку політики, напрямки розвитку політичної соціології;
- властивості політичної свідомості;
- механізми різномасштабного впливу політики на суспільство;
- фактори політичної поведінки та політичної участі

вміти :

- аналізувати, інтерпретувати та аргументувати методологічні підходи до дослідження факторів соціальної стратифікації у сучасному українському суспільстві;
- самостійно складати та обґрунтовувати проект соціологічного дослідження одного з факторів соціальної стратифікації, добирати та комбінувати різні тактики соціологічних досліджень, адекватні до цілей та завдань наукового проекту;
- складати анотовану бібліографію до певної проблеми

2. Тематичний план навчальної дисципліни

РОЗДІЛ 1. ЗАСАДИ СОЦІОЛОГІЧНОГО ПОЯСНЕННЯ ПОЛІТИКИ

Тема 1. Становлення та сучасний стан політичної соціології в системі наук

Виникнення сфери публічного керування. Історична обумовленість пошуків соціального ладу. Розділення соціально-політичного знання та формування соціологічного підходу. Виникнення та інституціоналізація політичної соціології.

Особливості розвитку політичної соціології в різних країнах. Взаємодія політичної соціології та політичних ідеологій. Парадигми політичної соціології. Мультипарадигмальний характер та тенденції розвитку сучасної політичної соціології.

Тема 2 . Предмет та методи політичної соціології

Предмет політичної соціології як дискусійний продукт. Інтерпретація предмету політичної соціології в межах провідних наукових шкіл. Співвідношення політичної соціології із політологією, політекономією, політичною філософією тощо. Специфіка методів теоретичного пізнання політики. Позитивні та негативні

особливості емпірико-соціологічного вивчення політичних явищ та процесів. Політичний соціолог як «прилад, що впливає».

Тема 3. Політика як соціальний феномен

Розмежування та взаємозв'язок соціального та політичного. Політика як: публічна діяльність, державне керування, влада, конфлікт та узгодження інтересів, мистецтво компромісів, консенсусу та можливого. Політика як соціальні відносини, діяльність, інститут. Функції політики

Тема 4. Соціологічне вивчення влади

Влада як фундаментальний засіб соціальної організації. Наукові інтерпретації влади як: примусу, інтересу, ціннісної згоди. Розмаїття соціологічних трактувань влади: влада як міжособистісні відносини, система ресурсів, причинне відношення, конфлікт, участь у прийнятті рішень. Ерозія, ефективність та легітимність влади. Влада, вплив, контроль.

Тема 5. Соціально-політичні інститути суспільства

Сутність соціально-політичних інститутів. Визначення поняття «соціального інституту» та «інституціоналізації». Теоретичні підходи до вивчення соціальних інститутів. Специфіка політичних інститутів. Функції соціальних інститутів. Різновиди соціально-політичних інститутів. Емпіричні дослідження політичних інститутів.

РОЗДІЛ 2. СИСТЕМА ГОЛОВНИХ ПОНЯТЬ ТА КОНЦЕПТІВ ПОЛІТИЧНОЇ СОЦІОЛОГІЇ

Тема 6. Соціальні нерівності та стратифікація політичного простору

Поняття та характеристики політичного простору. Рівні прояву, структура та функції політичного простору. Стихійні та символічні аспекти політичного простору. Актори політичного простору. Соціальні нерівності у політичному просторі. Стратифікація політичного простору: моделі правлячого класу, еліт, плюралізму та демо-елітизму. Інституціоналізація владних нерівностей: корпоративізм, клієнтелізм, популістське лідерство. Дослідницькі концепції та методології у соціологічному вивченні соціальних нерівностей

Тема 7. Соціологічний аналіз політичних еліт, політичних партій та політичних рухів

Політичні еліти: підходи до аналізу. Типології еліт. Рекрутування та солідаризація елітних груп. Елітні сіті. Зв'язок еліт із політичними партіями. Функції політичних партій: динамічний аспект. Політичний статус та розподіл влади. Соціальна підтримка та партійні процеси. Партії та ідеологія. Групи інтересів, групи впливу, групи тиску, лобізм. Соціальні рухи. Політичні групи в межах різних політичних систем. «Конкуренція» політичних, економіко-політичних, культурно-політичних систем.

Тема 8. Соціологічне вивчення політичної та електоральної поведінки

Співвідношення понять «політична поведінка», «політична участь», «політична активність» та «політична діяльність». Визначення політичної та електоральної поведінки. Теорії пояснення та прогнозування політичної та електоральної поведінки. Класово-стратифікаційна (соціологічна) теорія. Теорія партійно-ідеологічної ідентифікації. Теорія раціонального вибору. Маніпулятивна концепція пояснення електоральної поведінки. Фактори електоральної поведінки. Емпіричні засади та методи соціологічного вивчення політичної та електоральної поведінки. Політичні технології та політичне маніпулювання: соціологічний аналіз. Радикалізм та екстремізм як форми політичної поведінки: види, фактори та соціологічні інструменти вивчення.

Тема 9. Соціально-політична свідомість та культура

Політична свідомість як форма масової. Головні риси та елементи політичної свідомості. Політичні ідеології, їхні типи, елементи та функції. Політична культура, її зв'язок із політичною свідомістю. Соціологічні інтерпретації політичної культури. Типології політичних культур: Г.Алмонд, Л.Пай, С.Хантінгтон, Р.Інглхарт. Критика концепцій політичної культури. Політична участь, політична поведінка, політичне лідерство.

Тема 10. Політичний аналіз та прогнозування

Поняття політичного аналізу. Специфіка застосування політичного аналізу та прогнозування у політичній соціології. Підходи до аналізу політичних відносин та процесів. Алгоритм, види та методи політичного аналізу. Види прогнозів політичної діяльності та політичних процесів. Способи, методи та етапи прогнозування. Соціологічна методологія та інструментарій політичного аналізу та прогнозування.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб.	інд.	с. р.		л	п	лаб.	інд.	с. р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
РОЗДІЛ 1. БАЗОВІ ЗАСАДИ СОЦІОЛОГІЧНОГО ПОЯСНЕННЯ ПОЛІТИКИ												
Тема 1: Становлення та сучасний стан політичної соціології в системі наук	10	2	1			7	10	1				9
Тема 2: Предмет та методи політичної соціології	10	2	1			7	10	1				9
Тема 3: Політика як соціальний феномен	10	4	2			4	10	1				9
Тема 4: Соціологічне вивчення влади	10	4	2			4	10	1				9
Тема 5: Соціально-політичні інститути суспільства	10	4	2			4	10		2			8
Разом за розділом 1	50	16	8			26	50	4	2			44
РОЗДІЛ 2 СИСТЕМА ГОЛОВНИХ ПОНЯТЬ ТА КОНЦЕПТІВ ПОЛІТИЧНОЇ СОЦІОЛОГІЇ												
Тема 6: Соціальні нерівності та стратифікація політичного простору	8	4	2			2	4	2				2
Тема 7: Соціологічний аналіз політичних еліт, політичних партій та політичних рухів	7	4	2			1	6	1	1			4
Тема 8: Соціологічне вивчення політичної та електоральної поведінки	7	4	2			1	6	1	1			4

Тема 9: Соціально-політична свідомість та культура	4	2	1		1	7	1				6
Тема 10: Політичний аналіз та прогнозування	4	2	1		1	7	1				6
Індивідуальне завдання (есе)	10				10	10				10	
Разом за розділом 2	40	16	8		10	6	40	6	2	10	22
Усього годин	90	32	16		10	32	90	10	4	10	66

4. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин (денна)	Кількість годин (заочна)
РОЗДІЛ 1. Базові засади соціологічного пояснення політики			
1	Становлення та сучасний стан політичної соціології в системі наук <i>Питання семінару:</i> 1. Причини виникнення політики 2. Місце політичної соціології в системі наук про політику 3. Інституціоналізація політичної соціології 4. «Національні школи» в політичній соціології	1	
2	Предмет та методи політичної соціології <i>Питання семінару:</i> 1. Дискусії про предмет політичної соціології 2. Політична соціологія, соціологія політики, політологія, політична наука 3. Сучасні соціологічні дослідження політики 4. Вплив соціологічних досліджень політики на політичні процеси	1	
3	Політика як соціальний феномен <i>Питання семінару:</i> 1. Політика як публічна діяльність та система керування 2. Політика як мистецтво 3. Політика як соціальний інститут 4. Функції політики	2	
4	Соціологічне вивчення влади <i>Питання семінару:</i> 1. Влада як фундаментальний засіб соціальної організації 2. Соціологічні трактування влади 3. Розрізнення та співвідношення влади та впливу 4. Ерозія, ефективність та легітимність влади	2	
5	Соціально-політичні інститути суспільства <i>Питання семінару:</i> 1. Поняття соціально-політичних інститутів суспільства 2. Особливості інституціоналізації політики 3. Методи соціологічних досліджень соціально-політичних інститутів	2	2
	Разом за розділом 1	8	2
РОЗДІЛ 2. Система головних понять та концептів політсоціології			
6	Соціальні нерівності та стратифікація політичний простір	2	

	<i>Питання семінару:</i> 1. Проблеми застосування метафори простору для аналізу політики 2. Структура та стратифікація політичного простору 3. Елітаристські та плюралістські підходи до аналізу політики 4. Інституціоналізація та захист владних нерівностей		
7	Соціологічний аналіз політичних еліт, політичних партій та політичних рухів <i>Питання семінару:</i> 1. Оціночний та функціональний підходи до визначення еліт 2. Політичні партії 3. Специфіка функціонування груп інтересів та тиску 4. Соціальні рухи	2	1
8	Соціологічне вивчення політичної та електоральної поведінки <i>Питання семінару:</i> 1. Дискусії щодо термінології 2. Методи соціологічного виміру політичної активності 3. Історія соціологічного аналізу електоральної поведінки 4. Вади соціологічних теорій пояснення політичної та електоральної поведінки	2	1
9	Соціально-політична свідомість та культура <i>Питання семінару:</i> 1. Структура, елементи та функції політичної свідомості 2. Політичні ідеології 3. Політична культура: критичний погляд на спроби типології 4. Соціально-політична мотивація	1	
10	Політичний аналіз та прогнозування <i>Питання семінару:</i> 1. Соціологічні засади політичного аналізу 2. Методи та інструменти політичного прогнозування: соціологічний аспект 3. Ступінь влучності прогнозу: фактори та засоби вимірювання	1	
Разом за розділом 2		8	2
Усього годин		16	4

5. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин (денна)	Кількість годин (заочна)
РОЗДІЛ 1. Базові засади соціологічного пояснення політики			
1	Підготовка тематичного огляду Становлення та сучасний стан політичної соціології в системі наук	7	9
2	Підготовка до дискусії Предмет та методи політичної соціології	7	9
3	Складання порівняльної таблиці Політика як соціальний феномен	4	9
4	Складання карти концептів Соціологічне вивчення влади	4	9
5	Підготовка переліку Соціально-політичні інститути суспільства	4	8
Разом за розділом 1		26	44
РОЗДІЛ 2. Система головних понять та концептів політсоціології			
6	Підготовка до дискусії Соціальні нерівності та стратифікація	2	2

	політичного простору		
7	Складання переліку прикладів Соціологічний аналіз політичних еліт, політичних партій та політичних рухів	1	4
8	Підготовка переліку дослідних центрів Соціологічне вивчення політичної та електоральної поведінки	1	4
9	Формулювання дослідницького питання до теми Соціально-політична свідомість та культура	1	6
10	Складання переліку методів політичного аналізу та прогнозування	1	6
Підготовка і написання індивідуального завдання (есе)		10	10
Разом за розділом 2		16	32
Усього годин		42	76

6. Індивідуальні завдання:

Есе.

Орієнтовні теми есе:

1. Політична влада і соціальні інтереси: вивчення взаємодії
2. Політичний режим і соціальна справедливість: дослідження зв'язків
3. Політичні трансформації системи державного соціалізму: моделі, етапи, способи вимірювання процесу
4. Трансформації політичного режиму і перспективи демократизації
5. Легітимація режимів: фактори, проблеми, способи вимірювання
6. Вивчення підтримки режиму в нових демократіях
7. Вивчення зв'язку політичної культури і політичних режимів; типи політичних культур; зміна цінностей в політичних культурах
8. Політичне громадянство: прояв в європейських і посткомуністичних демократіях, соціологічний вимір
9. Вивчення зв'язку модернізації цінностей і демократичних змін
10. Вивчення зв'язків структури нерівностей і політичних уподобань
11. Розширення Європейського Союзу: факти і фактори конвергенції і дивергенції цінностей, установок, ідентичностей
12. Україна і Європейський Союз: дослідження цінностей, ідентичностей, інститутів. Можливі альтернативи?
13. Вивчення способів і форм політичної соціалізації: вплив інститутів сім'ї, освіти, соціального класу і статусу, регіону проживання.
14. Цивільні і політичні ідентичності: фактори формування, конфлікти проявів, способи вимірів
15. Вплив еліт на процес трансформації суспільств державного соціалізму: моделі, соціальні характеристики, способи вивчення
16. Концепції «захоплення держави» і «соціальних мереж» в вивченні посткомуністичних еліт
17. Вивчення зв'язку соціальних класів і політичного голосування
18. Вивчення чинників та форм політичної участі громадян
19. Політичні партії та інтереси соціальних груп
20. Представництво інтересів політичними партіями в інститутах влади
21. Вивчення впливу груп тиску на політичний процес
22. Соціальні рухи та фактори консолідація інтересів: на прикладі «Помаранчевої революції»

1й дедлайн - 29 квітня. 2й дедлайн (штраф 5 балів) - 13 травня. Після цього есе не приймається. Есе пишеться на будь-яку тему з переліку. При коригуванні формулювання теми або самостійному підборі теми **ОБОВ'ЯЗКОВО** узгодження з одним із викладачів (есе на неузгоджену тему не буде перевірятися). Формальні вимоги: орієнтовний обсяг есе - від 11000 до 17000 знаків (4-6 сторінок, 12 шрифт, інтервал 1,5; всі поля - 2 см). Оформлення: ПІБ студента, номер групи, назва. Змістовні вимоги: 1) повне розкриття теми з використанням понятійно-концептуального апарату політичної соціології; 2) здійснення аналізу на базі політико-соціологічних теорій; 3) авторська проблематизація теми / постановка дослідного

питання; 4) конкретизація політико-соціологічної специфіки дослідження даної теми по відношенню до споріднених дисциплін (соціологія, політологія, і т.д.); 5) наявність загального висновку по есе; 6) наявність посилань в разі використання прямо запозиченого матеріалу (який не повинен загалом перевищувати 15% тексту есе). Бажано використання даних соціологічних досліджень за темою або аргументація неможливості або недоцільності такого використання.

Критерії оцінювання есе

Оцінюються: 1) коректність і обґрунтованість авторських аргументів (4 бали); 2) відповідність висновків загальній логіці есе (4 бали); 3) коректність використання понятійно-концептуального апарату політичної соціології для аналізу проблеми (4 бали); 4) коректність, доречність і доцільність використання обраної теоретичної бази і даних досліджень (3 бали); 5) коректність постановки проблеми / дослідного питання (3 бали); 6) грамотність та відповідність формальним вимогам (2 бали). Максимальна оцінка есе - 20 балів. **Написання есе є обов'язковим для отримання підсумкової оцінки за курсом.**

Роботи, викриті у плагіаті, не розглядаються. Плагіатом вважається наявність в тексті більше 25% прямих запозичень без відповідного оформлення цитати і посилання на джерело.

7. Елементи дистанційного викладання

Етап роботи	Форма роботи	Онлайн-платформа
1. Попередня підготовка	Опитування	Канал у Telegram/Zoom
2. Подача нової інформації	Аудіозапис Тексти Відеоконференція Відеолекція	Google-classroom Google-classroom GoogleMeet/Zoom GoogleMeet/Zoom
3. Тренування	Питання для самоперевірки Обговорення (чат, форум) Спостереження за явищем	Telegram / Google-classroom Telegram / Discord GoogleMeet/ Youtube
4. Виконання практичного завдання	Пошук відповідей на питання Інтерактивні практичні завдання	Google-classroom Google-classroom
5. Оцінювання	Виконання екзаменаційної роботи Контрольна робота	GoogleMeet/Zoom/Google-classroom Google-classroom/Zoom/ GoogleMeet/
6. Рефлексія	Відповіді на рефлексивні питання	GoogleMeet//Zoom
7. Зворотній зв'язок	Чат, форум, опитування аудіо-, відео- або текстові повідомлення з коментарем	Telegram / Google-classroom / GoogleMeet/

8. Методи контролю

Контрольна робота, передбачена навчальним планом, есе, робота на семінарах (виступ, письмові рецензії на статті з переліку допоміжної літератури), письмовий екзамен.

Приклади питань контрольної роботи:

1. Каузальне пояснення політичної влади
2. Веберіанська парадигма політичної соціології: емпіричні аспекти
3. Критерії ефективності влади

Приклад екзаменаційного білету:

1. У чому полягає особливість політики порівняно із іншими соціальними інститутами? 10 балів
2. Чи залишиться вірною теза «влада – центральний елемент організації суспільства», якщо термін «влада» замінити на «вплив» чи «панування»? 10 балів
3. ТЕСТ (20 балів)

Критерії оцінювання контрольної роботи

Відповідь повна, або з однією незначною помилкою	18-20 балів
Відповідь повна, але з двома-трьома незначними помилками	12-17 балів
Відповідь не досить повна, та (або) із суттєвими помилками	6-11 балів
Відповідь не повна, містить суттєві помилки	до 5 балів
Відповідь майже відсутня та (або) не відповідає запитанню	0 балів

Кр

Критерії оцінювання екзаменаційної роботи

<i>Високий рівень</i> 8 - 10 балів	- відповідь характеризується: повними і глибокими знаннями з предмету; вільним володінням спеціальною термінологією; творчим креативним підходом.
<i>Середній рівень</i> 4 - 7 балів	- відповідь характеризується: повними і глибокими знаннями з предмету; вільним володінням термінами, поняттями; допущенням неточностей у викладі матеріалу; помилками при відповідях на питання.
<i>Низький рівень</i> 1-3 балів	- відповідь характеризується: слабким знанням теоретичного матеріалу; допущенням деяких помилок у відповідях на питання.
<i>Незадовільний рівень</i> 0 балів	- відповідь характеризується: дуже слабким знанням теоретичного матеріалу; допущенням грубих помилок у відповідях на питання.

Примітка. Виконання студентом екзаменаційної підсумкової роботи є необхідною умовою складання екзамену.

9. Методичні рекомендації з виконання екзаменаційної роботи

Для отримання найвищої оцінки необхідно поєднати:

- коректне та послідовне використання матеріалів лекцій та першоджерел у відповіді – при використанні основних понять курсу (політика, влада, вплив тощо), визначенні соціально-політичних явищ та структур, аналізі соціально-політичних процесів, прогнозуванні політичних подій та експертизі соціально-політичних взаємодій;
- критичне переосмислення окремих тез із матеріалів лекцій та першоджерел у відповіді – при виявленні недосконалості понять, концепцій, схем та моделей, що використані в курсі;
- прозоре та аргументоване висвітлення авторської позиції – у порівнянні різних визначень основних понять курсу, при аналізі соціально-політичних процесів, прогнозуванні соціально-політичних подій та експертизі соціально-політичних взаємодій;
- використання самостійних прикладів, що не наводились в лекційному матеріалі та/або першоджерелах і максимально чітко ілюструють позицію автора – для демонстрації навичок експертизи владних стратегій, соціальних факторів політичних процесів, впливу політичних подій на соціальні структури та навпаки.

Для отримання мінімально необхідної оцінки необхідно:

- коректне та послідовне використання матеріалів лекцій та/або першоджерел у відповіді – використанні основних понять курсу (політика, влада, вплив тощо), визначенні соціально-політичних явищ та структур, аналізі соціально-політичних процесів, прогнозуванні політичних подій та експертизі соціально-політичних взаємодій;
- використання прикладів, що чітко ілюструють позицію автора – для демонстрації навичок експертизи владних стратегій, соціальних факторів політичних процесів, впливу політичних подій на соціальні структури та навпаки;
- самостійне викладення думок у відповіді (без елементів академічної недоброчесності).

10. Схема нарахування балів

Поточний контроль та самостійна робота					Контрольна робота, передбачена навчальним планом					Реферат (есе)	Іспит	Сума	
Для денного та заочного відділення													
Розділ 1					Розділ 2								
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10				
2	2	2	2	2	2	2	2	2	2				
15 (виступи/рецензія)					15 (виступи/рецензія)					10	20	40	100

T1, T2 ... – теми розділів.

11. Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка за національною шкалою
	для чотирирівневої шкали оцінювання
90 – 100	відмінно
70-89	добре
50-69	задовільно
1-49	незадовільно

12. Рекомендоване методичне забезпечення

- 1) Історія політичної думки: підручник / за заг. ред. Н. М. Хоми [І. В. Алексеєнко, Т. В. Андрущенко, О. В. Бабкіна та ін.]. – Л.: Видавництво «Новий світ-2000», 2017. – 1000 с. Основи політичної соціології. Навчальний посібник / М.А. Безносів, Т.Н. Дублікаш, А.Д. Литовченко та інш. – Х.: ХНУ ім. В.Н.Каразіна, 2015.
- 2) Соціологія політики: Підручник: у 2-х частинах. / За ред. В.А. Полторака, О.В. Петрова, А.В. Толстоухова. – К.: Вид-во Європейського ун-ту, 2011. – У двох частинах.

Базова література:

1. Companion to Political Sociology / Ed. by Kate Nash and Alan Scott. Oxford, Blackwell, 2001. P. 165–178.
2. Nash K. Contemporary Political Sociology. Globalization, Politics, and Power. Oxford : Blackwell, 2000. – P. 1–46.
3. Rush M. What is political sociology? // Politics and Society. An Introduction to Political Sociology. NY : Wheatsheat, 1992. P. 3–13.
4. Барматова С. П. Політична соціологія: курс лекцій. – К.: Аналітичний центр вивчення суспільства, 2003. – 252 с
5. Гончарук-Чолач Т. В., Джугла Н.В. Політична соціологія: навчальний посібник / За ред. Гончарук-Чолач Т.В. – Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр «Економічна думка ТНЕУ», 2018. – 250 с.
6. Жеребятнікова І.В. Опорний конспект лекцій за дисципліною «Політична соціологія» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://pns.hneu.edu.ua/course/view.php?id=7776>
7. Куценко О.Д. Соціологія політики // Спеціальні та галузеві соціології / Навч.посібник / За ред.В.Є.Пилипенка. Київ, 2004.

8. Соціологія політики: хрестоматія: у 2-х частинах / авт.-упоряд. : В. А. Полторака, О. В. Петрова, А. В. Толстоухова. – К. : Вид-во Європейського університету, 2010. – Ч. 1 – 360 с. ; Ч. 2 – 310 с

Допоміжна література:

1. Bauman Z. In Search of Politics. Cambridge: Polity. 232 p.
2. Bourdieu, Pierre. La Distinction: critique sociale du jugement. — P.: Minuit, 1979. — 670 p.
3. Bourdieu, Pierre & Boltanski, Luc. La production de l'idéologie dominante. — P.: Demopolis, 2008. — 157 p.
4. Cola D. Sociologie politique, PUF, 1994 ; 2e édition avec une introduction inédite, PUF, « Quadrige », 2002. Traduit en géorgien, en russe, en roumain et en portugais. 358 p.
5. Chomsky N. Profit Over People: Neoliberalism and Global Order. Seven Stories Press, 1999; Random House, 2017. – 89 p.
6. Chomsky, Noam (2003). Objectivity and Liberal Scholarship. The New Press. Red & Black. 142 p.
7. Chomsky, Noam (2017). Requiem for the American Dream: The 10 Principles of Concentration of Wealth & Power. Seven Stories Press, 2017. - 172 p.
8. Chomsky, Noam (2006). Failed States: The Abuse of Power and the Assault on Democracy. Metropolitan Books, 2006. – 320 p.
9. Denk T., Christensen H. How to classify political cultures? A comparison of three methods of classification. – Quality & Quantity, 2016, January, Vol. 50, Issue 1, p.177–191.
10. Lipset, Seymour Martin; Rokkan, Stein (eds.). Party Systems and Voter Alignments: Cross-National Perspectives. The Free Press. 362 p.
11. Lytovchenko A. The destruction of political space: the case of Ukraine, 2014 / A. Lytovchenko, O. Muradyan // Science and Education a New Dimension. Humanities and Social Sciences. – VI(26), I.: 156. – 2018. – p. 104-107 (in English)
http://seanewdim.com/uploads/3/4/5/1/34511564/hum_vi_156_26.pdf
12. Marcuse, Herbert (1991). One-dimensional Man: Studies in Ideology of Advanced Industrial Society. New York: Routledge. 261 p.
13. The Oxford Handbook of Analytical Sociology / ed. By P. Hedström and P. Bearman Oxford Handbooks in Politics & International Relations, 2009. – 796 p.
14. Political marketing. A comparative perspective / Ed. by D.G. Lilleker and J. Lees-Marshment. – Manchester University Press. – New York, 2005
15. Бакумов О. С. Електоральна поведінка українських виборців в 2010–2014 рр.: кластерний аналіз Форум права. – 2016. – № 3. – С. 19–24 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2016_3_6.pdf
16. Бойко Дмитрій. Какво все пак казва лисицата: първа скица на ръкопис по въпроса за контрапостмодернизма // Социология в (пост) модерността. Материали от XIX Международна научна конференция на студенти, докторанти, докторанти и млади учени (18-19 март 2021 г. Харков).–, 2021. – 176 с. – С. 26-27.
17. Габермас Ю. До реконструкції історичного матеріалізму / Пер. з нім. В. Купліна. — К.: Дух і літера, 2011. — 320 с.
18. Габермас Ю. Залучення іншого: Студії з політичної теорії / Пер. з нім. А. Дахнія. — Львів: Астролябія, 2006. — 416 с.
19. Габермас Ю. Структурні перетворення у сфері відкритості. — Львів: Літопис, 2000. — 320 с.
20. Добиш М.П.. Сучасні тренди електорально-географічних досліджень в світі та розвиток електоральної географії в Україні Український географічний журнал 2018 (4) с. 33-40 <https://doi.org/10.15407/ugz2018.04.033>
21. Запорожченко Руслан. Кой живее добре в норвежки затвор: първа скица на ръкопис по въпроса за контрапостмодернизма // Социология в (пост) модерността. Материали от XIX Международна научна конференция на студенти, докторанти, докторанти и млади учени (18-19 март 2021 г. Харков).–, 2021. – 176 с. – С. 47-48.

22. Зельницький А., Удовенко П. Політичні партії і вибори. К.: «Гарант калі», «НДІСЕП», «Тираж», 2003. – 600 с.
23. Кутуєв П. Концепції розвитку та модернізації в соціологічному дискурсі: еволюція дослідницьких програм. Київ, 2005.
24. Литовченко Артjom. Кой все пак беше Рюрик: първата скица на ръкопис по въпроса за контрапостмодернизма // Социология в (пост) модерността. Материали от XIX Международна научна конференция на студенти, докторанти, докторанти и млади учени (18-19 март 2021 г. Харков).–, 2021. – 176 с. – с. 72-73.
25. Литовченко А. Д. Авторитарна особистість; Альтерглобалізм; Вулгарний соціологізм; Исторична соціологія; Відчуження в політичній сфері; Гегемонія; Демонстративне споживання; Идеологія; Когнітаріат; Критична соціологія; Ліворадикална соціологія; Наука і идеологія; Споживання суспільство; Політична соціологія; Утопія соціальна; Франкфуртська школа / Соціологія: терміни і поняття. Навчальний словник-довідник/ За загальною редакцією В. М, Пічі [Н. В. Ковалиско, Ю.Ф. Пачковський, О.І. Пташник-Сердюк та ін.]. Львів: «Новий Світ-2000», 2018 р. – 718 с.
26. Литовченко А. Альтюссер Луї П'єр; Горкхаймер Макс; Кропоткін Петро; Ленін (Ульянов) Володимир; Маркузе Герберт / Історія політичної думки: навч. енцикл. словник-довідник для студентів вищ. навч. закл. / За заг. ред. Н.М. Хоми [В.М.Денисенко, Л.Я.Угрин, Г.В.Шипунов та ін.]. – Львів: Новий Світ-2000, 2014. – 766 с.
27. Литовченко А.Д. Гоулднер Алвін Уорд; Тіллі Чарльз / А. Литовченко / Історія соціологічної думки : навчальний енциклопедичний словник-довідник / за наук. ред. В. М. Пічі [Н.В. Коваліско, В.М. Онищук, Н.М. Цимбалюк та ін.]. – Львів : «Новий Світ – 2000», 2016. – 744 с.
28. Лобанова А.С. Політичні експектації та електоральні пріоритети виборців Центральної України. (Парламентські вибори – 2012) / А.С. Лобанова // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Соціологічні науки . - 2013. - № 11(1). - С.223-233.
29. Мельниченко А., Акімова О. Проблеми і перспективи електоральної соціології в Україні // ВІСНИК НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право. Випуск 1 (21) 2014. – с. 73-79
30. Патнам Р.Д. Творення демократії. Традиції громадської активності в сучасній Італії / Пер.з англ.- Київ: «Основи», 2001
31. Пержун В. Соціологія політики П. Бурдьє: категоріальний апарат, неординарні ідеї, нове осмислення / В. Пержун // Релігія та Соціум. – 2013. – № 2 (10). – С. 69–74.
32. Підготовка і проведення виборчих кампаній. Дайджест навчальних посібників РП США. К.: СП «Інтертехнодрук», 2002.
33. Політична стратифікація суспільства: монографія / В. А. Полторака, Д. В. Прошин, І. А. Єремєєва та ін. / за ред. В. А. Полторака. – Дніпропетровськ: Дніпропетровський університет імені Альфреда Нобеля, 2013. – 212 с.
34. Політична культура та парламентаризм в Україні: сучасний стан та основні проблеми. Інформаційно-аналітичні матеріали до фахової дискусії. – 14 грудня 2017р. – URL : <http://razumkov.org.ua/novyny/vidbulas-fakhova-diskusii-politychna-kultura-ukrainskohosuspilstva-i-stan-parlamentaryzmu-na-suchasnomu-etapi>.
35. Політичний маркетинг: сутність, функції, проблеми, використання / [В.А. Полторака та ін. ; за ред. В.А. Полторака]. – Д. : Вид-во ДУЕП імені Альфреда Нобеля, 2010. –152 с.
36. Регіоналізація і вибори як засоби удосконалення владних відносин в Україні /Лісничий В.В., Радченко О.В., Куценко О.Д. та інші. -Харків, 2003.
37. Телегіна К. А. Електоральна соціологія як особлива соціоінженерна діяльність: функції та дослідницькі методи. / Телегіна К. // Вісник Львівського університету. Серія соціологічна. 2011. Випуск 5. – С. 24–32

38. Тімашова В. М. Архітектоніка та соціологічний зміст політичної сфери: політичні інститути // Гілея : науковий вісник, (104). – 2016. – С. 186–189. – URL : www.irbis-nbuv.gov.ua.
39. Шведа Ю. Р. Політичні партії у виборах: теорія та практика виборчої кампанії / Ю. Шведа. – К. : Знання, 2012. – 373 с
40. Шинкаренко О. Електоральний маркетинг: сутність, функції, основні завдання. Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики, 2012, вип. 56. –с. 233-241
41. Шинкаренко О. Маркетингова модель електоральної поведінки: сутність та основні характеристики / Олена Шинкаренко // Український соціологічний журнал. – № 1-2. – 2013. – С. 87-91
42. Шлях до перемоги. Технології виборчої кампанії. Уп. І. Кучерів та С. Одарич. «Демократичні ініціативи», К.: 1993.
43. Шульга М. Збій соціальної матриці : монографія / М. Шульга. – К. : Інститут соціології НАН України, 2018. – 284 с. – URL : https://isoc.com.ua/assets/files/news/2019/shulga_social_matrix_05-12.pdf.
44. Щедрова Г. П. Політична соціологія електронного простору України: сучасні тенденції / Г. П. Щедрова. – 2019. – URL : <http://ir.duan.edu.ua/handle/123456789/1757>.
45. Українське суспільство 1994-2004: Моніторинг соціальних змін (Розділ третій). Київ: ІС НАНУ, 2005.
46. Яковлев Д. В. Соціологічні дилеми теорії політичного вибору / Д. В. Яковлев. – 2016. – URL : <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/7472/Yakovlev%20Pravovi%20ta%20inst%20conf%202016%20t1-27.pdf?sequence=1>

Додаткова література

1. «Громадянське суспільство України: сучасні практики та виклики розвитку»: Аналітична доповідь – 27 грудня 2018 р. URL : <https://dif.org.ua/article/gromadyanske-suspilstvo-ukraini-suchasni-praktiki-ta-vikliki-rozvitku-analitichna-dopovid>.
2. «Громадянське суспільство в Україні: погляд громадян – 7 жовтня 2019 р. – URL : <https://dif.org.ua/article/gromadyanskesuspilstvo-v-ukraini-poglyad-gromadyan>.
3. Калюжна Ю. І. Пошук нових теоретико-методологічних ключів до концепту легітимність влади / Ю. І. Калюжна // Сучасне суспільство. – 2012. – № 2. – С. 33–38.
4. Лешенок У. С. Можливості емпіричної ідентифікації політичних орієнтацій на основі цінностей / У. С. Лешенок // Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки – №38/39. – 2019. – URL : <http://apspp.soc.univ.kiev.ua/index.php/home/article/view/862.52>.
5. Лісєнко О. В. Політична культура населення України: стан, зміни після Євромайдану / О. В. Лісєнко. – Перспективи : Одеса, 2016. – № 1 (67) – С. 66–71

ОРІЄНТОВНІ ПИТАННЯ ДО ІСПИТУ

1. Виникнення та інституціоналізація політичної соціології як науки.
2. Проблема предмету політичної соціології. Міждисциплінарний характер науки.
3. Особливості розвитку політичної соціології в дорадянський період.
4. Особливості розвитку політичної соціології в радянський і пострадянський періоди.
5. Особливості підходу Маркса до пояснення політичних явищ.
6. Особливості веберівського підходу до розуміння політичних явищ.
7. Теоретичний внесок представників неомарксизму в розуміння політики.
8. Структурний функціоналізм про сутність політики та її ролі у функціонуванні суспільства.
9. Інтерпретація сутності політики представниками конфліктної парадигми.
10. Основні парадокси соціально-політичного розвитку сучасного світу.
11. С. Хантінгтон про трьох хвилях демократизації. Проблеми розвитку демократії в сучасному світі.
12. Особливості демократичного процесу в Східній Європі і українському суспільстві.
13. Основні підходи до вимірювання демократії, які використовуються в дослідницькій програмі «Барометр нових демократій».
14. Г.Тернборн про основні хвилі глобалізації. Загальна характеристика сучасного процесу глобалізації і його впливу на реструктурування політичного світу.
15. Поняття дополітичного і політичного суспільств: версія Аристотеля.
16. Політичне як вища форма соціального: версія Гоббса.
17. Співвідношення явищ політики, влади і держави: основні інтерпретації
18. Влада як центральний елемент організованого суспільства. Універсальні підстави влади.
19. Різновиди і особливості концепцій «примусу» в інтерпретації явища влади.
20. Різновиди і особливості концепцій «інтересу» в інтерпретації явища влади.
21. Особливості концепцій «ціннісного згоди» в інтерпретації явища влади.
22. Сутність і структура владних відносин: підхід Вебера.
23. Політична влада: типології суб'єктів.
24. Соціальна проблема і фактори ерозії влади.
25. Легітимність влади: сутність, способи досягнення.
26. Легітимність влади: соціологічні методи вивчення.
27. Основні показники легітимності влади.
28. Поняття політичної довіри: соціологічні підходи до вимірювання.
29. Проблема довіри до політичних інститутів і режиму: особливості прояву в пострадянській Україні та в країнах з розвиненою демократією.
30. П.Бурдьє про специфіку політичного поля. Характеристика політичного капіталу і проблема політичного позиціонування.
31. М. Вебер про якостях, необхідних політику-професіоналу.
32. Поняття і фактори політичної стратифікації.
33. Характеристика елітистських моделі політичної стратифікації суспільства.
34. Характеристика плюралістичної моделі політичної стратифікації суспільства.
35. Характеристика стратифікаційної моделі демократичного елітизму.
36. Роль нових соціальних рухів і популістських лідерів в плюралізацію політичного простору.
37. Дослідницькі методології у визначенні меж і структури правлячого класу, еліт.
38. Теоретичний внесок Г.Моски в розуміння специфіки правлячого класу.
39. Роль «залізного закону олігархії» (Р. Міхельс) в розумінні організаційних тенденцій політичного процесу.
40. Трансформація правлячого класу і формування «нової еліти» в пострадянській Україні.
41. Поняття, функції сучасних політичних партій. Класифікації політичних партій.
42. Партії як виразники соціальних розколів. Особливості процесу партійної інституціоналізації в сучасній Україні.
43. Поняття і типологія політичних культур: версія Г.Алмонда і С. Верба.

44. Політична культура громадянського типу: основні показники, специфіка прояву, зв'язок з демократичним режимом.
45. Сутність і типи соціальної дії: інтерпретація М. Вебера.
46. Політична участь як вираження ставлення до влади: поняття і основні соціологічні показники.
47. Соціологічні шкали для вимірювання ступеня залученості в політику.
48. Інтерес до політики: форми вияву, соціологічні показники. Динаміка рівня інтересу до політики в Україні.
49. Політична активність: форми, фактори і особливості прояву в Україні.
50. Залучення до політики: інтерпретація в рамках геодемографічної парадигми.
51. Особистісні чинники політичної участі: інтерпретація психологічної парадигми.
52. Вплив соціалізації на формування політичної (партійної) ідентифікації.
53. Концепція «соціальних розколів»: пояснення політичної участі.
54. Особливості моделей «раціонального вибору» в поясненні політичної участі.
55. Концепція «домінантною ідеології»: пояснення політичного вибору.
56. Сутність, структура та основні типи політичних культур: концепція Г.Алмонда і С. Верба.
57. Політична культура громадянського типу: основні цінності і вплив на політичну систему.
58. Особливості політичної культури пострадянського українського суспільства.